

(Tapasztalatok, tanulságok I-II.

dr. Gimesi Mihályné docenssel és

Tóth Istvánné adjunktussal készült interjú)

A RAJZÓRÁK LEHETŐSÉGEI - ÉS AMI HIÁNYZIK A KÉPBŐL

A művészet az életre nevel – vallja dr. Gimesi Mihályné, a vizuális nevelési tanszék docense is. Arról beszélgettünk, miként játszik kulcsszerepet a művészetek oktatása a harmonikus személyiség kialakításában. Először saját emlékeit elevenítette fel a témával kapcsolatban.

– Általános iskolai tanulmányaimat Pécsen, a Szabadság úti iskolában kezdtem, azóta megszünt, diákétkezde lett a helyén. A rajzot már akkor nagyon-nagyon szerettem. Ott a negyedik osztályban – ez nagyon mélyen belém ivódott – szakos tanár tanított bennünket, és egyik rajzomra azt mondta, biztos felnőtt rajzolta, talán anyukám. Ezen nagyon megsértődtem, mert teljes egészében a saját munkám volt. Hogy feltételezhetnek olyasmit rólam, hogy nem én rajzoltam és én nem tudok olyat készíteni?! A rajz meghatározó volt felső tagozatban is, mindig nagyon szerettem a rajzórákat, meg úgy általában is szerettem iskolába járni.

Akkoriban még külön voltak a fiú- és lányosztályok, szerencsémre jó közösségünk volt mind általános, mind középiskolában, és azt mondhatom, hogy jó tanáraim is voltak.

– *Szakmailag, vagy emberileg?*

– Emberileg mindenképpen. Én úgy éreztem, szerettek bennünket a tanítóim és a tanáraim. Szakmailag én ezt nem nagyon tudom még így visszafelé sem megítélni. Követeltek, keményen, keményen... Azt hiszem, ezzel tiszteltek is bennünket. Ez azt jelenti, hogy általános iskolából a gimnáziumba kerülve, akik egy osztályba jártunk, mindannyiunk megállta a helyét. Nem rontottunk a tanulmányi eredményünkön, és mindenki tovább is tanult. Ehhez az alapot az általános iskola adta meg, jó iskola volt. Nagyon sajnálom, hogy megszüntették. Sajnos kevés tanárom él már, de mindegyikükre szeretettel gondolok vissza.

– *Erős volt a többi iskolához viszonyítva?*

– Inkább átlagos. Voltak felkapott iskolák Pécsen, de ez nem tartozott közéjük. Viszonylag kicsinek számított, két párhuzamos, egy fiú- meg egy lányosztállyal futott. Talán ennek köszönhető, hogy azok a tanárok is ismertek bennünket, akik nem is tanítottak. Családi iskola volt, ha lehet ezt így mondani. Nem is jártunk mi olyan nagyon sokan egy-egy osztályba. Az osztályközösség is jó volt. Azt nagyon-nagyon szerettük, hogy hétvégeként is szerveztek nekünk programokat. Az úttörőmozgalom működött, és a csapatvezető tanár egy egyedülálló férfi volt. Nem volt családja, az iskolának élt, és ő szervezett vasárnaponként teadélutánokat a számunkra, ezt nagyon élveztük. Hatodik osztálytól már mehettünk, ott bekapcsoltak valamilyen zenét, talán még magnó sem volt akkor, lemezjátszóról ment, délután háromtól hatig lehetett táncolni. Teát vittünk, meg kis szendvicseket, és ezt nagyon élveztük...

- *Tebát kiváló útravalót kapott. Éppen ezért érdekel, ma milyennek látja az általános iskolai oktatást?*

- Most már „szakszemmel” nézve látok problémát. Lehet, hogy túl sok a módszer. Hogy is mondjam? Alsó tagozatban talán kevésbé, mert ha a gyerek egy jó tanító nénit kap – szakmailag is jót, mert az az igazság, hogy most már tanító nénit választanak a gyerekeknek –, aki ki tud alakítani egy nagyon jó közösséget, akkor a gyerekek jól érzik magukat. És ha jól érzik magukat, akkor ez már egy motiváló tényező. Tehát ha szeret az iskolába menni, és nem szorong, az mindenképpen serkentőleg hat.

Én inkább azt látom, hogy még mindig – a mi időnkben ez természetes volt, mert nem léteztek alternatív pedagógiák – nyolc éven át a padokban ülve egymás hátát nézik a gyerekek. Ezen már túl kellene lépni! A mai iskolák berendezése – csak végig kell nézni az osztálytermeket – ugyanolyan, mint az én időmben volt. Elöl a tábla, három padsor, és a gyerek nyolc éven keresztül látja az előtte ülő hátát. Ha az első osztályos hátra fordul, mert a mögötte lévő felel, akkor esetleg fekete pontot kap, hogy miért forgolódik. Pedig ez természetes, hogy arra nézek, aki felel. Én ebben sajnos nem látok lényegi változást.

Biztos, hogy az alternatív oktatásban van ilyen, de itt, Kaposváron úgy vélem, hogy még mindig a negyven-ötven évvel ezelőtti iskolai berendezés működik. Eltelt már azóta annyi idő, hogy sokkal inkább személyiség-központúnak, gyerekcentrikusnak kellene lenni, és a képességeket fejlesztő pedagógiának kellene dominálnia. Sajnos, még mindig a tantárgyközpontúság az erőteljesebb az oktatásunkban. Ismeretekkel kell teletömni a gyerek fejét, és ezt az iskolapolitika erősíti meg, vagy mondhatnám azt is: mintegy követelményként támasztja a tanárral szemben. Ez már a kisiskolás kornak is sajátossága. Nem az ismerethalmaz befogadása lenne a cél, hanem olyan tantárgyaknak kellene elsőbbséget biztosítani, amelyek a gyerek érzelmi világára nagyon intenzíven tudnak hatni. Mondhatnám azt is: művészetekkel kellene nevelni. Ének-zenével, táncsal, drámával, versekkel és vizuális neveléssel – azért mondtam ezt utoljára, hogy ne legyek szakmai sovíniszta. Ezek azok a tantárgyak, amelyek az élményeken keresztül adják a megfelelő képzeteket és ismereteket. Ezeknek kéne hangsúlyosabbaknak lenniük, s ehelyett azt tapasztalja az ember, hogy ezeket még mindig másodlagos tantárgyakként kezelik, melléktárgynak tekintik, óraszámukat szép lassan elsorvasztják, más tudományokhoz kapcsolódó tantárgyak javára. Nem azok ellen akarok szólni, csak a szerepüket kellene tisztázni, az arányokat megtalálni.

Tudniillik, pontosan a művészetekhez kapcsolódó tantárgyak azok – szerintem, és a kutatók szerint is –, amelyek a gyermek érzelmeit fejlesztik, a lelkivilágát színesebbé és gazdagabbá teszik, és amelyek idővel kihatnak más területekre is. A harmonikus személyiség kialakításához az kell, hogy a szellemét műveljem, a lelki hatásokat megadjam, és természetesen a testi fejlettség is szükséges. Ez a három rendkívül fontos, és mindegyiket arányosan kellene fejleszteni. Ha csak az egyiknek adok dominanciát, vagy csak kettőnek, a harmadikat pedig elsorvasztom, akkor félszárnyú madarakat képezek, és a félszárnyú madár nem tud repülni. Ezért nagyon fontos az egyensúly. Ennek megvan a fiziológiai alapja is. Az agykutatók alátámasztották, mennyire fontos lenne azokat a műveleteket, melyek a vizuális nevelés részei – a mintázás, a szövés, a fonás, a papírhajtogatás, és még nagyon sok mindent – már kisiskolás korban végezni, mert olyan képességeket alapoznak meg, amelyeket majd a tanulásban is kamatoztatni lehet. Ez még a mai napig sincs meg az oktatásban.

– *Említette, hogy túl sok a módszer.*

– Ennek nem vagyok a szakavatottja, de rengeteg módszer szerint lehet a gyereket például olvasásra tanítani, rengeteg tankönyvcsaládból lehet választani, de nem biztos, hogy mindegyik megfelelően jó és hatékony. Középiskolában is tanítok, és azt látom, hogy kevésbé tudnak a gyerekek logikusan gondolkodni, nagyon csúnyán írnak, és katasztrofális a helyesírásuk is. Ez azt tükrözi, hogy valahol gond van az oktatásban. Nem csak a módszerekben érzek gondot, kevés idő jut a gyakorlásra is. Ha az alsó tagozatos anyagot nézem, amit elsőben tanulnak, azt a második osztályban kellene nagyon-nagyon erőteljesen begyakorolni. Erre kevés idő jut. A tananyag-centrikusság pedig azt jelenti, hogy nem a gyerek képességeit nézem, hanem egy átlaghoz nézem a tananyagot, amihez nem tud a gyengébb tanuló felőlni, neki sokkal több gyakorlás kell, ugyanakkor a jó képességű gyerek nem tud haladni, mert őt meg visszahúzza. Itt kellene egy optimális helyzetet találni, és való igaz, hogy a gyakorlásnak kell több teret, időt adni az iskolában. Nem biztos, hogy a tananyagoknak kellene meghatározónak lenni: „Jaj el kell végeznem, el kell végeznem, nem végzem el, és ha felmérés lesz mi történik?” Ha kell nekem tíz óra ehhez, akkor nem lehet központilag megmondani, hogy a két óra elég.

– *Saját szakterületén belül milyen gondokat lát az alsó tagozatosok oktatásában?*

– A legnagyobb az, ha a rajzórákat tudományokhoz kapcsolódó tantárgyak mintájára akarják megtartani! Tehát elsődlegesen a gyerekeknek ismereteket közölnek, vagy a rajzóra csak az adott ismereteket illusztrálja, netán túlzottan racionális szemléletű. Nem veszik figyelembe a gyerek életkorát, és azt, hogy mivel szeretne foglalkozni. Amikor első osztályban kockát rajzoltatnak vetett árnyékkal, satírozva, az dögunalom a gyerek számára. Ahegyett valami élményből fakadó feladatot adnának nekik, és nagyon sok manipulatív dolgot. A másik gond a rajzoltatás túlsúlya. A rajzóra még mindig arról szól, hogy rajzolnak, vagy maximum festenek a gyerekek.

– *Miket tartana jónak ezeken kívül? Hajtogatást? Miből álljon egy rajzóra?*

– Ez attól függ, milyen lehetőségei vannak a tanárnak, de tény és való, hogy nagyon sokféle – a tanterv is előírja – tevékenységgel kell a gyerekeket megismertetni. A plasztikai képzés és a plasztikai alakítás legalább olyan fontos, mint a síkban való ábrázolás. Emellett ugyanolyan hatékonynak kellene lennie a mintázásnak, a domborművek, nyomatok készítésének. Továbbá annak, hogy termésekből készit tárgyakat, rafiát fon, csuhéból babát, állatokat csinál, körmönfonást tanul, vagy szövést. Ezeket imádják a gyerekek, és egyszerű eszközökkel megoldhatók. Rendkívül gazdag ezek fejlesztő hatása, és ezeken keresztül nagyon sok ismeretet is tudunk tanítani, nem elvontan, racionálisan, hanem a tevékenységbe ágyazottan.

– *Még hol tanít?*

– Itt '76-óta vagyok főállásban. Ezen kívül a Zichy Mihály Iparművészeti Szakközépiskolában tanítok még művészettörténetet. Egyébként itt kezdtem Kaposváron, a Petőfi Sándor Általános Iskolában. Kilenc évig tanítottam alsósokat és felsősöket. Amúgy a pécsi Tanárképző Főiskolán végeztem földrajz-rajz szakon, majd az ELTE-n pedagógia szakon.

– *Az általános iskolákkal van kapcsolata?*

– Most már csak annyi, hogy a gyakorlóiskolába időnként kimegyek, de az az igazság, hogy nagyon ritkán jutok ki. Tudom jól, hogy sokkal intenzívebb kapcsolatot kellene velük tartanom, mint jelenleg.

- *A gyakorlatban felügyel, vagy tanácsokat ad?*

- Ellátom a szakvezetők felügyeletét, de talán a szakvezető-tanácsadás a jobb kifejezés. Fél-évente megbeszéljük a feladatokat, értékeljük a munkánkat, és természetesen a hallgatókét. Ha gond van, akkor ők visszajeleznek. Ez azért fontos, mert tantárgy-pedagógiát is tanítok, tehát nagyon lényeges, hogy ők mit látnak, hogy esetleg hol vannak hiányosságok, mit kell nekünk itt a szemináriumokon, gyakorlatokon jobban súlypontoszni. Tehát ez kölcsönös munka, és azért is lényeges, mert fontos az elméletnek és a gyakorlatnak az összhangját megteremteni. Viszont elég sok óránk van itt a főiskolán is, és órarendileg szinte képzelenség az egyeztetés, hogy csoport előtti tanításokra, hallgatói tanításokra ki tudjunk menni rendszeresen. Pedig ez lenne az igazi.

- *Őn, illetve a főiskolai kar hogyan segítheti az alsó tagozatos nehézségek megoldását?*

- Először is a gondokat kellene feltárni. A problémákat érzik az oktatók is, a szakvezetők is, illetve maga a szakma. Van egy szakmai kollégiumunk, mely eredetileg a vizuális neveléssel foglalkozó, tanítóképzésben részt vevő szakembereké volt, és tényleg sikeresen működött. Ez már kibővült, csatlakoztak hozzánk a rajztanárképzésben és az Iparművészeti Egyetemen dolgozó kollegák is. Minden évben megrendezi tanszékünk itt, Kaposváron a rajztanítási versenyt, amihez szakmai megbeszélés is kapcsolódik. A felmerülő problémákat szakmai petíciók formájában szoktuk megfogalmazni, és továbbítani az illetékeseknek. Ezek közül a legégetőbb a tanórák drasztikus csökkentése. Ez egy időigényes tantárgy, nem lehet bizonyos feladatokat negyvenöt perc alatt megoldani, sőt elkezdni sem nagyon.

- *A petícióknak van valami fogamatjuk?*

- Nem nagyon. Egyelőre úgy tűnik, hogy óraszámban még nincs előrelépés. Én a miniszter úrnak egyszer tartanék egy előadást a szakmáról, hogy vegyék már észre, milyen fontos ez a tantárgy.

- *A rajzórákat kilencven percesre bővítené?*

- Igen. Egymás utáni két rajzórában már lehetne több és összetettebb feladatokat is a gyerekekkel készíttetni. Régen is így volt. Negyedik osztályban már kétórás, ötödik-hatodikban végig kettő, és csak utána csökkent az óraszám.

- *Én már csak egyórás foglalkozásokra emlékszem.*

- Mert maga még nagyon fiatal. Akkor már elkezdődött az óraszám csökkentése. Amikor én elkezdtem dolgozni, heti kétórás volt a rajzóra negyedik osztálytól nyolcadikig. Második-harmadikban pedig egy-egy óras. Azóta ez egy órára csökkent, és az kevés.

- *Tebát elkészítik a petíciókat, de nem történik változás. A gyakorlatban, amikor az órákat tartják, valamilyen kisebb „megkerüléssel” el lehet érni valamit?*

- Valamit lehet tenni, ez kétségtelen, például az iskola indíthat rajztagozatot, és akkor emelkedik az óraszám, vagy szakkört tartanak, de ez csak a gyerekek egy bizonyos százalékát érinti. Szerintem még lehetőség, hogy a napközis szabadidős foglalkozásoknál lehetne bevonni néhány tevékenységet. De ez nem nagyon működik.

- *Közléteszi tapasztalatait? Publikál?*

- Ha nagyon nagyon muszáj. Olyankor az ember azért kénytelen valamit publikálni. Az utóbbi időben textillel és papírral foglalkoztam, készítettem néhány munkát kiállításra. De az az igazság, hogy a két munkahely nagyon leköt, és ilyenekre már csak éjszaka jut időm. Ezeknek csak akkor álllok neki, ha közeleg a leadási határidő, vagy egy kiállításra illene

valamat csinálni, és akkor az ember próbálja kicsit összekapni magát, de amúgy nem fér bele az időmbe. Az is sokáig tart, amíg internetről letöltöm a reprezentációs anyagot, és kiírom CD-re, illetve képeket szkennellek be.

– *Ezek a reprezentációk órára kellene?*

– Igen. A művészettörténet-órákra nagyobbrészt. A gyerekrajzokat is szeretném hozzátenni, hogy végre egyben legyenek a szemléltető anyagok, utána az előadásokat is össze kell állítani, és ez gyakran nyúlik az éjszakába.

– *Ön ezek szerint sok mindent megtesz a hallgatókért. Milyennek látja tanítványait mint leendő tanítókat? Használható és alkalmazható az a tudás, amit itt kapnak?*

– Azt tapasztaltam – és erről vannak felméréseim is, amit az elsőévesek körében végeztem –, hogy a művészettörténeti jártasságuk katasztrofális. Alapvető hiányosságokkal kerülnek a hallgatók a főiskolára, és nem ők a hibásak ebben, mert azt is néztem, kik tanulták már ezt a tárgyat. Kiderült: sem önállóan, sem a rajzórán belül nem tanítják, sőt, gyakran a rajzóra helyett is mást tartanak. Művészettörténettel csak a szakmai iskolákból, tehát a képző-, és iparművészeti gimnáziumokból érkezett gyerekek foglalkoztak, ilyen kettő-három volt egy évfolyamon. Ennek megfelelően az évfolyam ismeretei meglehetősen hiányosak voltak. De azt kell mondjam, művészettörténet-oktatás itt a főiskolán sincs igazából. Van műelemzés, ami az alapokat próbálja megadni, de a hallgatónak már elsőben műelemzés órát kell tartania a gyerekeknek, anélkül, hogy lenne róla mögöttes ismeretük.

– *Erre hogyan tudnak felkészülni? Egyénileg?*

– Ez szerintem egy óriási ellentmondás. Azt is ellentmondásnak tartom, hogy a hallgatóink úgy kerülnek ki a magyar tanítóképzésből, hogy a vizuális műveltségi „területeseken” kívül, és talán a művelődésszervezősökön kívül senki nem tanul népművészetet. Ez teljesen nonszensz. Beszélünk hazaszeretetre nevelésről, meg mindenről, és egyszerűen a tárgyi népművészetrel nem kerül kapcsolatba a diák. Nem tanítják meg neki, hogy miért olyan az a parasztház, amilyen, hogyan rendezték be, milyen tájegységeink vannak, és a többi. Ugyanakkor rajzórakon műalkotás elemzésnél népművészeti tárgyak elemzését is tanítani kellene. ... Nincs benne a tantervünkben.

– *Elegendő-e a hallgatók gyakorlati felkészültsége?*

– Első és második évben a gyakorlatok megalapozzák a tantárgy-pedagógiát. Olyan ismereteket kap a hallgató, amiket neki tanítania kell. Ezt szintetizálja az előadás. Ha erre a hallgatók tisztességesen járnának, és odafigyelnének, akkor nagyon sok mindent megértenének, és az segítség lenne nekik. Ehhez kapcsolódik még egy olyan gyakorlat, ahol mikro-tanításokat végeznek, óravázlatokat készítenek, rajzos feladatokat kapnak, értelmezik a tananyagot a gyerekek számára. Vegyük hozzá még a csoport előtti tanítást a gyakorló iskolában. Ez így rendszerében jó lenne, csak az a gond, hogy az előadások látogatottsága elég gyér. Lehetne ugyan katalógust tartani, de nem biztos, hogy ez a legjobb megoldás.

– *Aki kikerül, rendelkezik olyan gyakorlati háttérrel, hogy megállja a helyét mint kezdő tanár?*

– Szerintem igen, ha a feladatait tisztességesen teljesítette. Ez azonban még nem azt jelenti, hogy ő már mindent tud a szakmával kapcsolatosan. Itt kap egy alapot, amivel el tud indulni, de kétségtelen, hogy nagyon sokat kell még ehhez tanulnia, hozzáolvasnia, hogy az igazi képessége a tanításnál is ismeretté váljon, hasznosuljon mindaz, amit itt megszerzett.

Nem kapnak teljesen kész tudást. Olyan nincs. Mondhatnám azt is, hogy folyamatosan kell tanulnia élete végéig. De elindulni lehet...

– *Hogyan látja a többi főiskolához viszonyítva az itteni gyakorlati képzést?*

– Mennyiségben, és gondolom, minőségben is megadja azt, ami elegendő. Hatszáz valahány óra – nem tudom pontosan – a gyakorlati képzés. Törvény írja elő, de a régebbihez viszonyítva jelentősen megemelkedett a gyakorlati képzés óraszám.

– *Minőségileg is megállja a helyét az itteni oktatás?*

– Szerintem meg. A szakvezetőink képzettek, sőt jól képzettek.

– *Erős-e a szakmai kapcsolattartás ön és az alsós oktatók között?*

– Ez rendkívül fontos dolog. A tanszéknek az a mottója, hogy minden tantárgyat tantárgypedagógiai oldalról kell megközelíteni, tehát az a lényeges, ami az alsó tagozatos tanításban szerepel. Csak a gyakorlóiskolával tartjuk a kapcsolatot, de sajnos ez nem elég szoros. Nem a minőségével, hanem a gyakorisággal van a gond. Úgy gondolom, gyakrabban kellene kijárnunk hospitálni. Nekünk! Itt dolgozó tanároknak. Ám olyan sokfelé kell tanítanunk, olyan borzasztóan nagy a leterheltségünk, hogy egyszerűen nem fér bele az időnkbe, hogy annyit menjünk ki a gyakorlóba, amennyit kellene. Ez egy nagy hiányosságunk. Nekem is, meg a többi kollegának is.

– *Ez valamilyen úton megoldható?*

– Persze, hogy meg lehetne oldani, csak minden pénz kérdése. Több státusz kellene, akkor kevesebb óra jutna az emberre, és akkor az óraszámra bekerülhetne – mint tizenöt-husz éve volt –, a csoport előtti tanításokon való részvétel. Évekig csináltuk, ketten a Sörös tanár úrral. Ez azt jelentette, hogy nyolctól kettőig nekünk azon a napon a gyakorló iskolában volt feladatunk, de beszámított az óraszámra, és nem volt előtte óra. Most viszont olyan az órarend, hogy ez megoldhatatlan. Évek óta nem működik. Nem tudunk kimenni. És mások sem. Ráadásul mi is, miként a hallgatók, küzdünk azzal, hogy elszórtan vannak az óráink, sok a holtidő, ami ahhoz viszont kevés, hogy kijussunk a iskolába, és ott érdemben valamit tegyünk. Ezen sürgősen változtatni kellene.

– *Köszönöm a beszélgetést!*

A „FÉSZEKMELEG” ISKOLÁK EMLÉKE

AVAGY: A PEDAGÓGUSKÉPZÉS BELSŐ HITELE ÉS KÜLSŐ ZAVARAI

Tóth Istvánné az egyetem pedagógiai főiskolai kara magyar nyelvészeti tanszékének adjunktusa. Pályaképeről, a régi és a mai általános iskolák helyzetéről, az oktatási rendszer visszasságairól, és a leendő tanítók felkészültségéről kérdeztük a tapasztalt oktatót és kutatót.

– *Hol kezdte tanulmányait?*

– A dombóvári Gárdonyi Géza Általános Iskolában. Ott mint tanuló, mindig nagyon jól éreztem magam, remek kis közösségünk volt. Ez az osztályra is és a tanítóimra is vonatkozik. Az iskolában kiváló szellem uralkodott, ami dr. Farkas Jenő, majd Lehoczki Béla igazgatóknak köszönhető.

– *Miért volt szükség igazgatóváltásra?*

– Mert Farkas Jenő szakfelügyelő lett, később járási művelődésügyi osztályvezető, átvette helyét az addigi igazgatóhelyettes. Én épp a felső tagozatot kezdtem. Nagyon stabil volt a tantestület, egész otlitém alatt semmiféle pedagógusváltásra sem került sor, de még olyanra sem, hogy valaki netalán tán elment volna szülni, vagy más iskolába. Tehát végig ugyanaz a gárda tanított bennünket. Az iskolában nagy volt a rend, szigorúság uralkodott, de ezt nem vettük különösebben zokon. Volt egy hatalmas iskolaudvar sportpályával, az iskola mellett egy hatalmas park, csodálatos gesztenyefákkal, és játszótérrel. Oda is rendszeresen kijártunk. Tehát én, ha olyan iskolát látok, ahol a gyerekeknek se udvara, se játszótere, csak egy lebetonozott placc, végtelenül sajnálom őket. Tudom, milyen hihetetlenül nagy mozgásigényük lenne a játékra, a kis intim zugokra, ahol egy kicsit le lehet ülni. A mi hatalmas gesztenyefákkal tarkított iskolaudvarunkon végig padok voltak. A szünetekben lehetett üldögélni, lehetett körbe sétálni... Majdnem ilyen a mai napig is.

– *A közeli park is vonzó lehetett...*

– Tanítás után, meg a hosszú szünetekben kimehettünk, de szigorúan csak a játszótérig, mert mellette elég forgalmas az út. Csak a felsősöknek engedték ezt meg, alsós koromban délután, a napközis időszakban játszhattunk ott, szigorú nevelői felügyelet mellett.

– *Hosszú évek tapasztalatai birtokában milyennek tartja szakmailag és emberileg a tanítóját?*

– Nagyon szigorú és nagyon jó tanítóm volt, Süle Mária. Nagyon szerettük, ő is bennünket. Fiatal és bájos volt... A legnagyobb büntetésnek azt éreztük, ha valamiért megharagudott ránk. Ennek nem voltak semmilyen különösebb következményei, csak azt mondta: „Nagyon szomorú vagyok, hogy így viselkedtetek”. „Nagyon rossz kedvem van”. Ez hihetetlenül rosszul esett nekünk...

– *Milyen volt az osztályközösségük?*

– Nagyon jó, s úgy gondolom, hogy ez a tanítónknak köszönhető. Ugyanezt tudom elmondani a felső tagozatra is. Együtt mentünk kirándulni, s ez nem olyan volt, mint egy tanév végi egyszeri kirándulás, amikor elmegyünk három napra, vagy egy hétre, hanem hétvégenként! Akkor már Kelemen Lászlóné volt az osztályfőnökünk. Elmentünk például Orfűre, megnéztük az abaligeti cseppkőbarlangot, csónakáztunk... Vagy szombaton vagy vasárnap, sőt, olykor két napra is elvitt bennünket. Ha tíz gyerek tudott vele menni, akkor tíz ment, ha az egész osztályközösség, akkor valamennyien. Rendszeresek voltak a programjaink, úgy három-négy hetente. Ha máshová nem, akkor Dombóváron a Sziget-erdőben vertünk tanyát. Ez a legkevésbé sem hasonlít erdőre egyébként, hanem egy nagyon szép, és hatalmas park, közvetlenül a sportcsarnok mellett. Ott lehetett labdázni, a fűvön hemperegni, hintázni, vagy egyszerűen csak beszélgetni. Hogy mennyire jó volt ez az osztályközösség azt az is bizonyítja, hogy kezdetben öt évenként találkoztunk, '90-től pedig minden évben, akik tudnak, rendszeresen eljönnek. Vannak olyan általános iskolai osztálytársaim, akikkel napi kapcsolatban vagyok most is...

Ha folytatni kellene, ugyanezt tudnám elmondani az akkori Gógös Ignác, mai nevén Illyés Gyula gimnáziumról is. Ott is hasonlóan összetartó, jó közösség alakult ki. Nagy szerencsém volt a tanáraimmal és az iskoláimmal. Akárcsak az általános iskolában itt is meghatározó tanáregyéniségek tanítottak. Úgy gondolom, hogy belőlem nem magyar-történelem szakos tanár vált volna, ha nem Lehoczki Béla bácsi, az iskola igazgatója tanított volna, s még nagyobb élmény volt a gimnáziumban Gömör József tanár úr. Ma már nagyon idős,

magyar–latin szakos, hihetetlenül művelt, igazi tanárszemélyiség! Minden alkalommal, amikor meglátogatjuk, meghallgatjuk a tanácsait, és elvárja a beszámolóinkat. Szinte hihetetlen, hogy – bár a kilencvenedik életéve felé közeledik – szellemileg teljesen ép. Betegsége miatt szobájába zárt, ennek ellenére mindenről tud az égvilágon, és mindannyiunk sorát figyelemmel kíséri. Nekem ők voltak a meghatározó tanáregyéniségeim, és ha valakit példaképként kellene megnevezni, akkor ő, Gömör József volna az. Én is azt szeretném, ha hozzám is így járnának vissza a tanítványaim. Hál’ Istennek, van néhány ilyen. De majd kilencvenéves koromban, ha megérem, szeretném, ha akadnának olyanok, akik igényt tartanának arra is, hogy meghallgassák, hogyan látom a világot, és mit akarok nekik még elmondani.

– *Úgy vettem ki szavaiból, hogy nagyon szigorú, fegyelmet és összetartást teremtő iskolái voltak. Milyennek látta a követelményeket?*

– Tőlünk nagyon sokat követeltek. De ez nemhogy bárkit is elidegenített volna, hanem valami hihetetlen versenyszellemet ébresztett bennünk. Hárman voltunk az osztályban az úgynevezett „legjobbak”, az egyikből orvos, a másiból újságíró lett. Köztünk mindig örületes vetélkedés zajlott. Nemcsak a tanulmányi átlag számított, hanem a menet közbeni részjegyek is. Sőt, nem volt elég, hogy mindhármunknak ötös lett a történelem dolgozata, hanem az is számított, hány pontot kapott rá, és én miért kaptam eggyel többet, vagy kevesebbet... Ezért is gondolom, egy gyereknek rendkívüli „doppingszer”, ha vannak riválisai. Minket rendszeresen vittek múzeumokba, levéltárakba, de nem bámészkodni, hanem feladatokat megoldani. Ez alakította ki bennem, hogy szeretek mindennek utánaolvasni, mindent alaposan megnézni.

– *Azóta tanított is, most pedig leendő tanítókat képez. Mit gondol, mostanában megváltozott az akkori légkör? Csak egyedi volt a dombóvári, vagy általánosan jellemző minden iskolára?*

– Akkor is voltak jó és kevésbé jó iskolák. Amelyekbe én jártam, azok a jobbak közé számítottak. Nem tartom véletlennek, hogy két diplomát szereztem, az egyiket a pécsi tanárképző főiskolán, a másikat az ELTE bölcsészkarán. Mindkét intézményben nagyon jó tanáraink voltak és mindenütt azt éreztem, jó alapokkal kerültem oda. Ezért az ember nem lehet eléggé hálás az anyaiskolájának. A mai oktatási intézményekkel nagyon nehezen tudom összehasonlítani azt a hihetetlenül emberközeli iskolát. Valami ilyesmit tudnék elképzelni a mai gyerekeknek is, vagy legalábbis azt szeretném, ha ilyenek lennének. A gyerekeket azzal szeretem igazán, ha követelek tőlük, de nem csinálok versenystállót az iskolából...

Amikor kikerültem az egyetemről, semmi mást nem akartam, mint tanítani. Elhatároztam, amint lehet, osztályt szeretnék kapni, és mind a két tárgyat szeretném tanítani. Szerencsémre módomban állt, pedig kezdőknek nem nagyon adtak osztályt. Somogyárdra kerültem, egy akkor nagyon jó színvonalú iskolába, és minden lehetőséget megkaptam, amiért nem tudok elég hálás lenni az iskola igazgatójának. Ha nekem szemléltető eszköz vagy bármi kellett, a föld alól is előteremtették. Az ottani osztályom egy életre szóló élményt adott. Nemrég volt találkozónk, és bár nem vagyok könnyen meghatódó ember, mégis elérték ezt. Azt mondták, minden, amire vitték, az ottani tanárainknak köszönhető, mert egy úgymond falusi iskolából hátránnyal indultak volna. Ez elgondolkodtatott, mert ebben nagyon sok igazság van. Például fogalmam nincs, honnan volt nekem akkor annyi időm, amennyit

ezzel a gyerekekkel eltöltöttem. Rengeteget kirándultunk, sok feladatot kaptak, és minden tanulmányi versenyt megnyertek: első, második helyezéseket minden évben. Ugyanolyan osztályközösséget alakítottam ki, mint amilyen nekem volt, de ez nem csak az én érdemem, ezek a gyerekek ilyenek voltak. Nagyon akartak tanulni, és figyeltek egymásra. Közben, nagyon fiatalon, huszonnégy évesen szakfelügyelő lettem, és bekerültem Kaposvárra. Betekintésem lett a megye különböző iskoláinak életébe. Ezek a kapcsolatok a mai napig is megvannak. Senki nem úgy fogadott, hogy jön a szakfelügyelő és vizsgálni akar, inkább úgy, hogy tanácsot lehet kérni tőle, megbeszélni vele a gondokat, tehát erről is elég jó emlékeim vannak.

Ide, a főiskolára nem én akartam jönni, jól éreztem magam a munkahelyemen. Várkonyi Imre, az akkori főigazgató – aki sajnos már nem él – hívott. Azzal érvelt, hogy a tanítóképzésben nagy szerepet kap az úgynevezett „szakmaiság”. A történelmi olvasmányok bekerültek az alsósok könyveibe, ezért neki olyan oktató kellene, aki magyar-történelem szakos. Rávett, hogy eljöjjek, és megnézzem. Érdekesnek tűnt, ezért ittragadtam...

– *Milyenek a tapasztalatai az itteni oktatásról és a tanulókról?*

– Húsz éve nagyon nagy szakmai háttérrel jöttem, ami azt jelenti, hogy abból kellett valamit átadni a leendő pedagógusjelölteknek. Nem arra törekedtem, hogy megtanítsak nekik egy szakmát, mert én nem „tanerőket” szeretnék itt látni, hanem igazi pedagógusokat, akik szívvel-lélekkel akarnak tanítani. Kezdetben többen voltak azok, akik tényleg tanítani szerettek volna, ma viszont elég széles az a réteg, amelynek tagjai csupán diplomát akarnak. Ha sikerül bennük is kialakítani a felelősséget, megmutatni, hogy a gyerek nem nyersanyag, akit formálni kell, hanem szíve is van, akkor már nem dolgoztam hiába. Aki igazán tanítani akar, annak – hála a kapcsolatrendszeremnek – még segíteni is tudok, hogy munkát találjon. Bár ez a mai iskolabezárások időszakában egyre nehezebb!

– *Mivel foglalkozik a tanítás mellett?*

– Tagja vagyok a HUNRA-nak, a Nemzetközi Olvasástársaságnak, a Magyar Versmondók Egyesületének, elnökségi tag vagyok a Tanárképzők Egyesületében, és továbbra is ellátom Somogy és Baranya megyében a szaktanácsadói tiszteletet. Van egy akkreditált, 120 órás pedagógus-továbbképzési programom, a határon túli magyar pedagógusok számára.

– *Ilyen szerteágazó tevékenység mellett jut ideje kutatásokra?*

– Igen, többet is folytatok, párhuzamosan. Már két évtizede foglalkozom olvasáskutatással, hét éve pedig a nyelvi hátrányok, az iskolai kudarcok hátterét vizsgálom. Óvodáskortól követem a különböző hátrányos szociokulturális környezetből érkező gyerekeket, például a cigányokat. Mivel kicsi a szókincsük, nehezen értik a tankönyvek szövegét, de a tévé szerepe óriási náluk. Egyik alkalommal felfigyeltem egy kisgyerekre, aki azzal ijesztgette az embereket, hogy a bokorból előugorva odakiáltotta: „djuice”. Megkérdeztem tőle, tudja-e mit jelent, mire rávágta: „Persze! Indiánt, nem?” Az is borzasztó hogy a gyerekek a különböző dinoszaurusz-fajtákat ismerik, de fogalmuk sincs például a tücsökről.

Szintén hét éve vizsgálom még egy területet, amely a 8–14 évesek erkölcsi értékítéletét és a példaképek kialakulását követi. Fontosnak találom, hogy ezek az eredmények jelen legyenek az iskolánkban, mert a leendő tanítóknak tudniuk és használniuk kellene ezeket.

A gyerekek mindent fekete-fehérben látnak, de kristálytisztá logikával gondolkodnak. Sokat lehet tőlük tanulni, éppen ezért az a cél, hogy felkeltsük hallgatóink kíváncsiságát a

gyerekek lelkivilágának megismerésére is. Fontos, hogy a leendő pedagógusok a kutatómunkába is bekapcsolódjanak.

Ezeken kívül különböző felméréseket is végzek. A PISA felmérést követően nagy érdeklődés támadt. A PISA és a PIRLS az olvasást és a szövegértést mérik, és az előbbiből kiderült: (a PISA a felnőtt lakosság életviteléhez szükséges 15 évesek szövegértését mérte) sajnos e tekintetben a többi nemzethez viszonyítva az utolsó helyek egyikén állunk. A PIRLS a kilenc évesekét, és ebben 35 ország közül a nyolcadik helyet foglaljuk el. Ennek ellenére is azt kell mondom, a gyerekek nem tudnak olvasni.

A kormány tartóstankönyv-programját pedig egyszerűen nevetségesnek tartom. Egy tankönyv, amit 10 évig kell továbbadni? Abban nem lehetnek aláhúzások, kiemelések, amik segítenék a megértést. A tankönyv munkaeszköz, használni kell. Hogyan lehetne így szövegből tanulni?!

A másik, amit rossznak tartok, a munkafüzetek, amelyek gügyének nézik a gyerekeket, és tele vannak álfeladatokkal. Megoldásukkal csak az időt veszik el a valóban hasznos feladatoktól, ezért amerre járok, „irtom” ezeket. Az iskola feladata, hogy a gondolkodást fejlessze, és megtanítsa tanulni.

– *Publikálja kutatási eredményeit, tapasztalatait?*

– Igen, több területen publikáltam és publikálok. Készítettünk Sajtosné Csendes Gyöngyivel és Nemesné Kis Szilviával közösen egy rendkívül jól használható jegyzetet, Az integrált anyanyelvi nevelés az óvodáskortól a kamaszkorig címmel. Ezt az óvodapedagógusok, a tanítók és a nyelvi hátrányok leküzdésével foglalkozók egyaránt fel tudják használni.

2002 decemberétől 2003 őszéig a nyelvi hátrányokról szóló cikkeim jelentek meg egy öt részes sorozatban a Csengőszó című folyóiratban, melyet Szegeden a Mozaik Kiadó jelentet meg. Ebbe a lapba amúgy rendszeresen írok. A Képzés és Gyakorlat eddigi számaiba is írtam, de megjelentek a Nemzetközi Erkölcstilozófiai Konferencián tartott előadásaim is. Az egyik címe Hit, erkölcs és példaképek nélkül volt, a másiké Egy szelet társadalomkép, a munka világa a 8–14 évesek szemszögéből. Országos konferenciákon is rendszeresen előadok: Baja, Debrecen, Budapest. Pedagógus-továbbképzést tartok határon túli magyar pedagógusoknak. Szót kaptam a Kossuth Rádió Magyarországról jövők című műsorában. Kutatási anyagaimról kedvező cikkek jelentek meg a Népszabadságban, a Hetekben, az Új Emberben és a Dunántúli Harangszóban is. A Módszertani Közlemények és A tanító című módszertani lapok is közölték írásaimat, de a megyei lapok is odafigyelnek munkáimra...

– *Tehát sokfelé ír a szakmájáról, meggyőző abogy szereti is, és jól is végzi. Éppen ezért kérdezem: mi a véleménye a tanítványai felkészültségéről? Használható tudással bagyják el a főiskolát?*

– Úgy gondolom a többség igen. Itt nagyon erős a szakmaiság, az elmélet és gyakorlat aránya 2:1. Módszertant, technikát egyaránt kapnak, amit hasznosítani is tudnak. Jól tanítanak, magabiztos háttérrel rendelkeznek. Az öt éve végzett csoportom kétharmada tanít, többen továbbtanulnak, mert az új kihívásoknak meg kell felelniük. Egyre több a részkepesség- és magatartászavaros gyerek; hozzájuk új tudásanyag kell.

– *Általában milyennek látja a gyakorlati képzést a többi iskolában?*

– Jelenleg nagyon képlékeny, a „bolognai folyamathoz” való igazodás miatt. Ez ellenünk dolgozik, nem látom értelmét a gyorsaságnak, hiszen sehol sincs egységes képzési forma, ráadásul senki sem várja el tőlünk, hogy ehhez máris alkalmazkodjunk, kipróbálás nélkül!

A kredit-rendszert is rossznak tartom, mert nincs érdemjegy, nem tesz különbséget, így kiöli a belső hajtóerőt. Ezáltal a minőségi munka ellenében hat... Egyáltalán nem látom, hogy most valami jó felé mennénk, és hiába jelezzük ezt a Pedagógusok Országos Egyesületén és a szakszervezeteken keresztül a minisztériumnak, nem hallgatnak a véleményünkre.

– *Ez hát a felsőoktatás, mi a helyzet az általános iskolákkal? Mennyire tartja fontosnak az együttműködést velük?*

– Ez a lehető legfontosabb! Bekapcsolódnai a szaktanári hálózatba. A gyakorlóiskola az a közege, ami megmutatja, hogyan működik az „átvitel”. Egyfajta szűrő, amin keresztül lemérhetjük, mit visz magával a leendő tanító, tanár. Ott ő maga is tudja ellenőrizni és javítani saját munkáját.

Itt mi nemcsak szakmát tanítunk, értelmiséggé képzés is folyik. Az iskola nem tudásgyár, amibe bekerül valami, valamilyen módon, és kikerül valami más, mert a legfontosabb a személyiségformálás. Ugyanis csak hiteles ember képes a gyerekek példaképévé válni, és nekünk az a célunk, hogy ne Pongó és a többi BB szereplő legyen a mintájuk. Nálunk is fontos, hogy mennyi a hozzáadott érték, de az is meghatározó, hogy mihez adhatom hozzá. Milyenek az ismeretek, képességek, adottságok, melyekkel a főiskolai polgár indul. Ahol a tudásnak nincs értéke, egyre gyengébb szint várható. Az is meghatározó, hogy a középiskolában mi a fontos, ezt pedig magasabbról szabályozzák.

Látom órákon a tanítványaimat, tudom, milyen tervezeteket adnak be, ismerem a viselkedésüket vizsgák alatt, de a legfontosabb nem ez, hanem ahogy a Gyakorlóban bánnak a gyerekekkel. Volt egy tanítványom, egy fiú, aki nagyon laza, hanyag, és nemtörődöm volt órákon, azt hittem, nem neki való ez a pálya, majd láttam, hogyan viselkedik a gyerekek között. Egyikkel beszélgetett, másiknak a cipőjét kötötte, a harmadik pedig hátulról csimpaszkodott a nyakába. Ekkor mondtam én azt, hogy: „Hát igen, ilyen egy igazi pedagógus!” Minden pedagógussá váló tanítványomnak azt kívánom, legyen annyi öröme a munkájában, mint nekem volt, és van!

– *Köszönöm a beszélgetést!*

